

Jordbruksutskottets betänkande

1978/79:36

med anledning av propositionen 1978/79:208 om reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m. jämte motioner

Propositionen

Hemställan

I propositionen 1978/79:208 har regeringen (jordbruksdepartementet) föreslagit riksdagen

dels att antaga förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1977:975) med tulltaxa,

2. lag om ändring i lagen (1967:340) om prisreglering på jordbrukets område,

dels att

3. godkänna vad i propositionen förordats om prisregleringen på jordbruksprodukter utom sockerbetor och socker för tiden den 1 juli 1979—den 30 juni 1980,

4. godkänna vad i propositionen förordats om grunderna för regleringen av priser m. m. på sockerbetor för tiden den 1 juli 1979—den 30 juni 1982,

5. godkänna vad i propositionen förordats om regleringen av sockernäringen för tiden den 1 juli 1979—den 30 juni 1980,

6. godkänna vad i propositionen förordats i fråga om användningen av avgiftsmedel, som inflyter under regleringsåret 1979/80 eller har influtit under tidigare regleringsår,

7. medge att den rörliga kredit på högst 120 milj. kr. som år 1973 ställdes till statens jordbruksnämnds förfogande i riksgäldskontoret för ändamål utanför fördelningsplanen för införselavgiftsmedel får under regleringsåret 1979/80 användas av regeringen eller, efter regeringens bestämmande, statens jordbruksnämnd för ändamål inom jordbruksprisregleringen och regleringen av sockernäringen,

8. bemyndiga regeringen att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen förordats träffa avtal med Svenska sockerfabriks AB och Sveriges betodlares centralförening angående fortsatt verksamhet vid sockerbruket i Karpalund,

Vidare har regeringen föreslagit riksdagen att

9. till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 3 837 000 000 kr.

Lagförslagen återfinns på s. 2 och 3 i propositionen.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag rörande den närmare utformningen av prisregleringen på jordbruksprodukter (utom sockerbetor och socker) under regleringsåret 1979/80. Vidare lämnas förslag till sockerreglering för tiden efter den 30 juni 1979.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels de under allmänna motionstiden 1979 väckta motionerna 1978/79:469 av Einar Larsson m. fl. (c) vari hemställs att riksdagen beslutar 1. att antaga till motionen fogat förslag till Lag om reglering av produktionen av svin, fjäderfä och ägg, 2. att godkänna de riktlinjer för styrning av animalieproduktionens utbyggnad som angetts i motionen,

1978/79:503 av Bo Lundgren och Wiggo Komstedt (båda m) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär förslag till en minskning av importutrymmet vad avser socker i enlighet med vad i motionen anförts,

1978/79:756 av Ivan Svanström (c) vari hemställs, såvitt nu är i fråga (yrkandet 2), att frågan om etableringskontroll för produktion av ägg, fläsk och mjölk också övervägs,

1978/79:1001 av Nils Erik Wååg m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär utredning av Sockerbolagets framtida organisation och struktur,

1978/79:1449 av Eric Holmqvist m. fl. (s) vari hemställs, såvitt nu är i fråga (yrkandena 3 och 4), att riksdagen beslutar, 3. att hos regeringen anhänga att jordbruksnämnden anmodas lämna en redogörelse för verkningarna vid äggproducerande företag av olika storlek och för marknaden av de differentierade avgifter som sedan den 1 januari tillämpas inom Svensk ägghandel, 4. att begära en utredning beträffande den faktiska prissättning som tillämpas av slakteriföretag vid köp av slaktsvin innan någon form av differentierade slaktavgifter får införas.

1978/79:1456 av Gustaf Lorentzon m. fl. (vpk) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär att fisken räknas in bland de baslivsmedel som blir föremål för statliga subventioner liknande dem som tillerkännes produkter från jordbruket, som mjölk, kött etc.

1978/79:1970 av Per Granstedt m. fl. (c) vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär en översyn av livsmedelssubventionerna så att de bättre överensstämmer med vad som är önskvärt från hälsosynpunkt och med den internationella livsmedelssituationen,

1978/79:1981 av Grethe Lundblad m. fl. (s) vari hemställs att riksdagen hos regeringen anhänga om en förutsättningslös utredning om möjligheterna att omfördela livsmedelssubventioneringen på ett sådant sätt att mera näringsriktiga kostvanor kan befrämjas,

1978/79:2135 av Svante Lundkvist m. fl. (s) vari hemställs, såvitt nu är i

fråga (yrkandet 3) att riksdagen till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1979/80 anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 100 milj. kr. minskat förslagsanslag,

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna,

1978/79:2675 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari föreslås

1. att riksdagen beslutar att momsen på baslivsmedel avskaffas fr. o. m. den 1 juli 1979, samt antar följande förslag till Lag om ändring i lagen (1968:430) om mervärdeskatt. Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (1968:430) om mervärdeskatt skall ha följande lydelse:

8 §

Från skatteplikt undantages

- 1) skepp ----- är avsedd,
- 15) baslivsmedel

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979,

2. att riksdagen uttalar sig för slopande av hela momseffekten på livsmedel och hos regeringen begär förslag härom,
3. att riksdagen hos regeringen begär att en översyn och breddning av det varusortiment som ingår i begreppet baslivsmedel genomförs.

1978/79:2676 av Lena Öhrsvik m. fl. (s, c, m) vari hemställs att riksdagen uttalar att prisstödet inom broilernäringen skall bibehållas där det är nödvändigt för att trygga sysselsättningen.

Utskottet

I propositionen framlagt förslag rörande *prisregleringen på jordbruksprodukter utom sockerbetor och socker* för tiden den 1 juli 1979–30 juni 1980 överensstämmer med vad statens jordbruksnämnd i samförstånd med Lantbrukarnas förhandlingsdelegation och nämndens konsumentdelegation förordat.

Propositionen föranleder i nu berörda hänseende inte någon erinran från utskottets sida. Utskottet biträder också regeringens förslag i fråga om användningen av *införselavgiftsmedel m. m.*

I enlighet med riksdagens beslut (prop. 1977/78:19, JoU 1977/78:10, rskr 1977/78:103 och prop. 1977/78:154, JoU 1977/78:34, rskr 1977/78:348) skall en *styrning av animalieproduktionens utbyggnad* ske genom ett system med differentierade avgifter inom fläsk- och äggproduktionen när pristryckande överskott föreligger. Regeringen har uppdragit åt jordbruksnämnden att fastställa de differentierade avgifterna.

Jordbruksnämnden har fr. o. m. den 1 januari 1979 infört ett system med differentierade avgifter inom äggproduktionen. Vad gäller differentierade produktionsavgifter på fläsk har nämnden anmält att det i samband med utarbetandet av ett sådant system visat sig att de administrativa svårigheterna

har varit större än vad man kunnat förutse. Nämnden arbetar vidare för att finna en tekniskt godtagbar lösning och avser att senare under år 1979 återkomma till regeringen i frågan.

Jordbruksministern erinrar i nu förevarande proposition om att i prop. 1977/78:154 om reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m. har redovisats en skiss till ett avgiftssystem för styrning av animalieproduktionens utbyggnad som jordbruksnämnden utarbetat. I propositionen godtogs denna skiss. Nämnden borde bedriva arbetet så att avgift om möjligt, om behov förelåg, kunde börja tas ut den 1 januari 1979. Riksdagen lämnade förslaget utan erinran. Jordbruksministern anser att det är angeläget att arbetet med att ta fram ett effektivt fungerande system med differentierade avgifter inom fläskproduktionen bedrivs skyndsamt så att ett sådant system kan börja tillämpas vid pristryckande överskott. Han utgår från att systemet kan utformas på ett från både producent- och konsumentsynpunkt tillfredsställande sätt.

Frågan om styrning av animalieproduktionens utbyggnad tas från olika utgångspunkter upp i några under allmänna motionstiden väckta motioner. I motionen 469 erinras om att riksdagens beslut i frågan år 1977 innebar att differentieringen skulle utformas så att de större producenterna skulle få stå för en större andel av exportkostnaden om pristryckande överskott föreligger inom fläsk- och äggproduktionen. Differentieringen skulle utformas så att den blev ett effektivt instrument för att begränsa de större företagens utbyggnad och därför göras trappstegsformad. I motionen påtalas att jordbruksnämndens uppdrag hittills endast fullföljts i vad avser värphöns medan det kan dröja länge innan differentierade avgifter för svin kan införas. Motionärerna understryker att ett sådant dröjsmål inte är godtagbart. Enligt motionärernas mening skulle man få ett effektivare styrinstrument om det av riksdagen godkända systemet med differentierade avgifter kompletteras med en etableringskontroll, baserad på en jordbrukspolitisk bedömning. I motionen föreslås därför att regeringen i en särskild lag bemyndigas att införa tillståndsplikt för produktion av svin, fjäderfä och ägg. Frågan om etableringskontroll tas även upp i motionen 756, vari föreslås att sådan kontroll bör övervägas i fråga om produktionen av ägg, fläsk och mjölk.

I motionen 1449 intar man en kritisk inställning till systemet med differentierade avgifter. Motionärerna framhåller bl. a. att särskilt inom fjäderfä- och äggproduktionen stordriftens fördelar har kommit till uttryck, vilket medför det från konsumentsynpunkt värdefulla att produkterna fått en hög och jämn kvalitet. Äggproducerande företag som är så stora att förpackning och marknadsföring kan ske direkt från företaget har också den fördelen att varan är absolut färsk när den går ut i handeln. Motionärerna kan för sin del inte godta att den form av produktionsbegränsning som blir följden av den nu införda avgiften för innehav av värphöns blir bestående. Enligt motionen bör jordbruksnämnden anmodas lämna en redogörelse för verkningarna av det sedan den 1 januari i år tillämpade avgiftssystemet. I fråga om fläskproduktionen erinras om att en mycket stor del av denna är förlagd till

Skåne. De mest utvecklade företagen inom branschen finns också i de båda skånelänerna. Enligt motionärernas mening skulle en differentiering enligt samma principer som varit vägledande för regleringen av äggproduktionen i många fall få en för de i Skåne verksamma företagen förödande verkan. Motionärerna anser det nödvändigt att riksdagen, innan någon differentiering sker av slaktdjursavgiften, får ta del av en närmare utredning om hur ett sådant system passar ihop med den faktiska prissättning som gäller vid leverans av slaktsvin.

Utskottet vill erinra om att nu gällande riktlinjer för styrning av animalieproduktionens utbyggnad fastställdes av riksdagen så sent som i december 1977. Vid riksdagsbehandlingen diskuterades också frågan om etableringskontroll. Motionsyrkanden syftande till en dylik kontroll ledde dock inte till någon riksdagens åtgärd. Några nya omständigheter som skulle kunna föranleda riksdagen att ändra ståndpunkt till frågan om etableringskontroll synes inte ha framkommit. Utskottet föreslår därför att motionerna 469 och 756, yrkandet 2, lämnas utan åtgärd från riksdagens sida.

Vad gäller den i motionen 1449 begärda redogörelsen för verkningarna av det i år införda avgiftssystemet för äggproducerande företag är jordbruksnämnden som framgår av propositionen införstådd med att det kan bli nödvändigt att göra vissa ändringar sedan viss erfarenhet vunnits av det nya systemet. Konsumentdelegationen anser från sina utgångspunkter angeläget att en utvärdering av avgiftsbeläggningen sker så snart som möjligt.

Mot bakgrund av vad nu anförts finner utskottet inte anledning påfordra något särskilt uttalande från riksdagens sida med anledning av motionen 1449 i nu förevarande del. Inte heller finner utskottet anledning att föreslå någon särskild riksdagens åtgärd med anledning av det i samma motion framförda yrkandet om viss utredning beträffande prissättningen inom fläskproduktionen.

Som nyss anförts arbetar jordbruksnämnden vidare för att i enlighet med av riksdagen fastställda grunder utforma en tekniskt godtagbar lösning på hithörande frågor. I likhet med jordbruksministern utgår utskottet från att systemet kan utformas på ett sätt som är tillfredsställande från både producent- och konsumentsynpunkt.

Utskottet delar jordbrukministerns uppfattning att det är angeläget att arbetet med att ta fram ett effektivt fungerande system med differentierade avgifter inom fläskproduktionen bedrivs skyndsamt, så att systemet kan träda i funktion när pristryckande överskott uppträder.

Regeringens förslag till *sockerreglering* efter den 30 juni 1979 föranleder ingen erinran från utskottets sida. Detta innebär bl. a. att utskottet biträder förslaget att sockerbetsarealen för 1979 års odling får uppgå till 51 500 ha. Erforderliga kvoteringsar bör enligt propositionen inte få drabba de områden som normalt levererar betor till bruken på Öland och Gotland.

I den vid årets början väckta motionen 503 hemställs att riksdagen begär förslag om en minskning av importutrymmet vad avser socker. Som

motivering anges bl. a. risken för bortfall av arbetstillfällen vid de svenska sockerbruken, särskilt vid det nedläggningshotade bruket i Karpalund utanför Kristianstad. Motionärerna vänder sig också mot att sockerregleringen används att stödja sockerproduktionen på bl. a. Cuba.

Utskottet finner inte anledning att ingå på frågan om länderurval i samband med den svenska sockerimporten. I vad avser importens totala storlek vill utskottet erinra om att de av riksdagen år 1977 beslutade riktlinjerna för jordbrukspolitiken, m. m. i fråga om sockerbetsarealen innebär att denna skall avpassas så att den vid normalskörd ger ett importutrymme motsvarande 10–15 % av vår totala sockerkonsumtion. Importutrymmet fastställdes främst med hänsyn till u-ländernas behov av export. I föreliggande proposition framlagt förslag om sockerbetsareal står i överensstämmelse med riksdagens sålunda fattade beslut. Vad särskilt gäller sockerbruket i Karpalund framgår av propositionen att regeringen efter överläggningar med sockerbolaget och betodlarna har träffat en överenskomst som gör det möjligt att fortsätta med sockertillverkning vid bruket även under 1980 och 1981 års kampanjer.

Utskottet föreslår mot bakgrund av det anförda att riksdagen lämnar motionen 503 utan åtgärd.

I motionen 1001 hemställs att riksdagen hos regeringen begär utredning av sockerbolagets framtida organisation och struktur. Motivet är att bolaget numera har uppgifter i samhällsnyttans tjänst mer än av företagsekonomisk art. Enligt motionen kan man inte förena samhällsekonomiska krav med den företagsekonomiska målsättning som enligt aktiebolagslag och bolagsordning åligger ett privat bolag.

Utskottet vill framhålla att det inte synes vara riksdagens sak att gå närmare in på frågan om ett enskilt företags organisation och struktur. Motionsyrkandet härom kan utskottet därför inte biträda. Otvivelaktigt är det dock så att förhållandena inom den svenska sockerindustrin inom berörda delar av landet fått en allt större betydelse från regionalpolitisk synpunkt. Frågan om utvidgning av produktionen till att omfatta även annat än sockerframställning o. d. är härvidlag bl. a. värd att uppmärksamma. Den i propositionen föreslagna prövningen av de tekniska och ekonomiska möjligheterna att tillvarata etanol ur sockerbetor berör hithörande frågeställning. Enligt utskottets mening kan det utifrån nu anförda synpunkter finnas anledning att företa en mera övergripande utredning om den svenska sockernärings framtida organisation och struktur.

Utskottet vill föreslå att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet här anför.

Under anslaget till prisreglerande åtgärder bestrids från en särskild anslagspost kostnaderna för ersättning till jordbruket dels till följd av uteblivna införsel- och förmalningsavgiftshöjningar samt föreskrivna avgiftssänkningar på grund av *livsmedelssubventionering* och prisstopp, dels ersättning till jordbruket för genom prisstoppet förhindrade prishöjningar på

varor, vilkas priser annars skulle ha höjts till följd av stigande internationella priser. För budgetåret 1978/79 har anslagsposten upptagits till 3 200 milj. kr. Denna beräkning avser till större delen subventionerna på mejeri- och köttvaror.

Jordbruksnämnden beräknar – om prisstoppet kommer att gälla oförändrat samt om nuvarande subventioner och konsumtionsmönster består – ersättningsbeloppen för mejeri- och köttvaror till ca 3 100 milj. kr. för budgetåret 1979/80. I beloppet inräknas kostnader för regional utjämning av partipriset på konsumtionsmjölk. Beloppet inrymmer också kostnaderna för broilerstödet med högst 20 milj. kr. Härtill kommer kostnaderna för den ålagda reduktionen av förmalningsavgifterna, som kan beräknas uppgå till ca 125 milj. kr.

Ersättningen till jordbruket till följd av genom prisstoppet förhindrade prishöjningar på varor, vars priser annars skulle ha höjts på grund av stigande internationella priser, beräknas till 74 milj. kr.

Sammanlagt beräknar jordbruksnämnden medelsåtgången under anslagsposten till 3 300 milj. kr. för budgetåret 1979/80.

Jordbruksministern godtar jordbruksnämndens förslag med den ändringen att han inte tar upp det särskilda prisstödet på 20 milj. kr. till broilernäringen för nästa budgetår. I propositionen anføres att prisstödet infördes för att näringen under en övergångsperiod skulle få möjlighet att anpassa sin produktion till det inhemska avsättningsutrymmet. Stödet har vid utgången av innevarande budgetår utgått i tre år. Om ett fortsatt stöd till broilernäringen anses behövligt efter den 1 juli 1979 får enligt propositionen en viss omfördelning av livsmedelssubventionerna övervägas.

I motionen 2676 framhålls att broilerbranschen under flera år har brottats med problem. Stat och kommun har då medverkat både vid etableringar och rekonstruktioner av företag. Förändringar av prisstödet kan enligt motionen ej godtas om de innebär att alla tidigare satsningar skulle vara bortkastade. Enligt motionärernas uppfattning är uttalandet i propositionen oklart på denna punkt.

Motionärerna förutsätter att konstruktionen av samhällets stöd till broilernäringen blir sådan, att olika stöd samordnas, att drastiska förändringar undviks och att sysselsättningen tryggas. Enligt motionen bör riksdagen uttala att prisstödet inom broilernäringen skall bibehållas där det är nödvändigt för att trygga sysselsättningen.

Utskottet vill erinra om att prisstödet till broilernäringen diskuterades vid riksdagens frågestund fredagen den 16 mars 1979. Jordbruksministern anförde därvid som svar på en fråga i ämnet följande.

Den 1 juli 1976 infördes ett prisstöd till broilernäringen på 20 milj. kr. motsvarande ca 55 öre per kg. Prisstödet infördes för att branschen under en övergångsperiod skulle få möjlighet att anpassa sin produktion till det inhemska avsättningsutrymmet. Under budgetåret 1976/77 vidtogs även vissa andra åtgärder inom jordbruksregleringens ram för att åstadkomma

balans på marknaden. Vid utgången av år 1977 hade också en viss anpassning skett till marknaden. Under första delen av år 1978 förbättrades lönsamheten inom branschen. Under senare delen av år 1978 började situationen på broilermarknaden på nytt karakteriseras av en relativt hög produktion med åtföljande lagerökning.

Målsättningen måste vara att en anpassning skall ske av produktionen till det inhemska avsättningsutrymmet. Prisstödet har varit ett medel att hjälpa till med detta. Neringen har nu haft nästan tre år på sig att få till stånd en sådan marknadsanpassning, varför regeringen övervägt att ompröva stödet. Regeringen är medveten om det besvärliga marknadsläge som neringen uppenbarligen på nytt befinner sig i och som uppstått under den allra senaste tiden. Regeringen kommer därför att medge att ca 5 milj. kr. av det belopp på 20 milj. kr. som anslagits till prisstöd för broiler under innevarande budgetår får användas till marknadsreglerande åtgärder i syfte att åstadkomma balans på marknaden.

Det är emellertid enligt min mening önskvärt att man inte får en höjning av broilerpriset, vilket man kan få om prisstödet tas bort. Om man bibehåller prisstödet innebär detta att man kan hålla konsumentpriset ca 70 öre lägre än i ett läge utan prisstöd. Det är emellertid angeläget, bl. a. ur kost- och näringssynpunkt, att broiler ges ett rimligt konkurrensläge gentemot andra köttslag varför det finns skäl att överväga en viss omfördelning av nu utgående subventioner i samband med den prisuppgörelse som kommer att träffas per den 1 juli 1979.

Jordbruksministern framhöll att regeringen mycket noga skulle följa utvecklingen inom neringen under våren 1979. Om förhållandena påkallade ett fortsatt stöd under budgetåret 1979/80 var regeringen beredd att överväga fortsatt prisstöd. I sammanhanget underströks dock ånyo att det var nödvändigt att produktionen anpassades till efterfrågan snarast möjligt. I en följande replik uttalade jordbruksministern att regeringen om förhållandena påkallade det var beredd att överväga frågan om fortsatt prisstöd.

Som framgår av det föregående avsågs med det för tre år sedan införda prisstödet till broilerneringen att branschen skulle få möjlighet att under en övergångsperiod anpassa sin produktion till det inhemska avsättningsutrymmet. Så har ännu inte skett. Utskottet delar jordbruksministrarnas uppfattning att det är angeläget att strävandena att anpassa produktionen till det avsättningsutrymme som finns inom landet snarast leder till resultat. Samtidigt är det som bl. a. betonas i motionen 2676 utomordentligt viktigt att drastiska förändringar undviks och att sysselsättningen tryggas. Den önskvärda omställningen bör genomföras med beaktande härav. Utskottet har därför ingen erinran mot att som i propositionen anføres visst fortsatt stöd efter den 1 juli 1979 övergångsvis tillförs broilerneringen genom viss omfördelning av livsmedelssubventionerna.

Med det anförda bör motionen 2676 kunna anses besvarad.

Frågor i anslutning till livsmedelssubventioneringen tas upp även i den andra med anledning av förevarande proposition väckta motionen, 2675. Enligt denna bör riksdagen hos regeringen begära en översyn och breddning av det varusortiment som ingår i begreppet baslivsmedel. Bl. a. bör i

sistnämnda begrepp innefattas fisk o. d. Ett motsvarande yrkande förs fram i motionen 1456.

Livsmedelssubventionerna behandlas i ytterligare två motioner till innevarande riksmöte. I motionen 1970 begärs sålunda en översyn av livsmedelssubventionerna så att de bättre överensstämmer med vad som är önskvärt från hälsosynpunkt och med den internationella livsmedels-situationen. I motionen 1981 hemställs om en förutsättningslös utredning om möjligheterna att omfördela livsmedelssubventioneringen på ett sådant sätt att mera näringsriktiga kostvanor kan befrämjas. I motionen 2675 upprepas tidigare framförda krav på att mervärdskatten på livsmedel skall tas bort. Detta bör enligt motionen ske den 1 juli 1979.

Som i andra sammanhang understrukits, senast i samband med 1977 års jordbrukspolitiska riksdagsbeslut, bör det ankomma på regeringen att vid varje särskilt tillfälle ta ställning till frågan om livsmedelssubventionernas storlek. Frågan om avveckling av mervärdskatten på livsmedel har upprepade gånger behandlats i riksdagen. Skatteutskottet har genomgående avvisat förslagen under framhållande av det olämpliga i att genomföra mera genomgripande ändringar i skattesystemet, vilka skulle försvåra de mera långsiktiga övervägandena om en reformering av skattelagstiftningen.

Riksdagen har anslutit sig till skatteutskottets uppfattning.

Under hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionen 2675 i här berörda delar (yrkandena 1 och 2).

Förslag om att införa fisk bland de baslivsmedel som är föremål för statliga subventioner liknande dem som tillerkänns produkter från jordbruket som mjölk, kött etc. behandlades under föregående riksmöte dels i samband med att riksdagen godkände nya grunder för prisreglering på fisk m. m., dels i samband med behandlingen av frågor rörande regleringen av priserna på jordbruksprodukter för innevarande regleringsår. Utskottet erinrade i samband härmed om att det nya prisregleringssystemet för fisk bl. a. var uppbyggt med syfte att ge konsumenterna ett ökat inflytande över prisnåvin på fisk. Såvitt avsåg frågan om subventioner från statens sida framhölls att såväl det förordade systemet för reglering av priserna på fisk som de föreslagna bestämmelserna rörande statligt stöd till fiskets rationalisering i sig innebar en inte obetydlig statlig subventionering på förevarande område. Motionen föranledde ingen åtgärd från riksdagens sida.

Utskottet har tidigare behandlat motionsförslag syftande till ändrade kostvanor. I betänkandet 1977/78:34 med anledning av prop. 1977/78:154 om reglering av priserna på jordbrukets produkter framhöll utskottet sålunda att utskottet delade uppfattningen att ökade insatser för att förbättra kostvanorna är angelägna. Detta framhöll också utskottet vid riksdagsbehandlingen av regeringens förslag till nya riktlinjer för jordbrukspolitiken. Som bl. a. framgick av jordbruksutredningens betänkande har från landets näringssexperter framförts vissa synpunkter på önskvärda förändringar av det svenska folkets kostvanor. I korthet innebär dessa synpunkter att konsumtionen av

socker och fett bör minska, att mättat fett bör bytas ut mot fleromättat samt att konsumtionen av grönsaker, frukt, potatis, fettfattiga mjölkprodukter, fisk, matbröd m. m. bör öka.

En annan aspekt som framförts i debatten är att man i Sverige, liksom i övriga industriländer, bör ändra sina kostvanor genom att minska konsumtionen av animaliska och öka konsumtionen av vegetabiliska livsmedel. En sådan omläggning skulle – förutom att ge näringsriktigare kostvanor i i-länderna – frigöra resurser för en ökad livsmedelshjälp till u-länderna. I det internationella samarbetet har man dock ännu inte kommit fram till någon enhetlig linje härvidlag.

Mot nu angivna bakgrund har utskottet ställt sig positivt till åtskilliga av de synpunkter till förmån för bättre kostvanor som förts fram. Utskottet har bl. a. funnit det uppenbart att det behövs en kostupplysning från samhällets sida, som konsumenterna kan vara säkra på är fri från kommersiella inslag och som präglas av allsidighet. Det är också nödvändigt att man söker bredda vårt vetande om kostvanor hos olika befolkningsgrupper genom successiva kostundersökningar.

Utskottet vill vidare erinra om sina uttalanden i hithörande frågor i samband med 1977 års riksdagsbeslut rörande nya riktlinjer för jordbrukspolitiken, där utskottet bl. a. framhöll att utskottet fann det naturligt att man – även om hithörande frågor primärt faller utanför jordbrukspolitikens ansvarsområde – i samband med övervägandena rörande produktionsinriktning och prissättning inom prisregleringens ram även beaktar de näringsfysiologiska synpunkterna. Att en viss påverkan på kostvanorna kunde ske genom avvägningen av livsmedelssubventionerna påpekades också av utskottet. Även från regeringens sida framhölls att näringseffekterna bör beaktas vid subventionernas fastställande.

Som anförs i nu föreliggande proposition har jordbruksnämnden haft i uppdrag att kartlägga och analysera livsmedelssubventionernas effekter för staten, konsumenterna och jordbruket. Nämnden har den 14 februari 1979 till regeringen överlämnat en rapport rörande detta arbete. En redogörelse för innehållet lämnas på s. 32–35 i propositionen.

Utskottet vill vidare erinra om att regeringen nyligen tillsatt en beredning för livsmedels- och näringsfrågor. Beredningen är ett rådgivande och informerande organ åt regeringen. Till beredningen, där jordbruksministern är ordförande, har knutits företrädare för bl. a. berörda myndigheter, producenterna, livsmedelsindustrin och konsumenterna samt näringsfysiologer och matexperter. I beredningen skall behandlas frågor som berör hela livsmedels- och näringsområdet, från råvara till färdig produkt och konsumtion. Avvägningen av livsmedelssubventionerna är också en fråga som kommer att behandlas i beredningen.

I en kommentar till beslutet om tillsättning av beredningen anförde jordbruksministern att det var angeläget att beredningen snabbt kunde komma i arbete. Han anförde att en förändring av kostvanorna borde

eftersträvas av två skäl. Det ena var kostens inverkan på folkhälsan och det andra var behovet att mer långsiktigt öka vegetabiliekonsumtionen med hänsyn till den globala livsmedelssituationen.

Utskottet hälsar utifrån sina tidigare redovisade synpunkter tillkomsten av den nya beredningen för livsmedels- och näringsfrågor med tillfredsställelse. Som jordbruksministern framhållit är det angeläget att beredningen snabbt kommer i gång med sitt arbete. Av den föregående redogörelsen framgår att beredningen skall vara ett rådgivande och informerande organ åt regeringen. För riksdagens kommande överväganden vad gäller frågor rörande bl. a. livsmedelssubventionernas storlek och inriktning skulle det otvivelaktigt vara av värde om även riksdagen fick en mera allsidig redovisning av resultaten av pågående överväganden rörande livsmedelssubventionernas effekter på konsumtionsinriktning och kostvanor, m. m. än som bl. a. lämnas i nu förevarande proposition. Riksdagen bör därför enligt utskottets mening uttala sig för att en sådan redovisning lämnas riksdagen.

Utskottet finner för sin del motionerna 1456, 1970, 1981 och 2675 (yrkandet 3) endast böra föranleda den åtgärden att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet i det föregående anför.

I detta sammanhang behandlad proposition och motioner föranleder i övrigt inte någon erinran eller något särskilt uttalande från riksdagens sida.

Utskottet hemställer därför

att riksdagen

dels antar förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1977:975) med tulltaxa,
2. lag om ändring (1967:340) om prisreglering på jordbrukets område,

dels

3. godkänner vad i propositionen förordats om prisregleringen på jordbruksprodukter utom sockerbetor för tiden den 1 juli 1979–den 30 juni 1980,
4. beträffande styrning av animalieproduktionens utbyggnad
 - a) avslår motionerna 1978/79:469 och 1978/79:756, yrkandet 2,
 - b) avslår motionen 1978/79:1449, yrkandena 3 och 4,
5. beträffande sockerregleringen m. m.
 - a) avslår motionen 1978/79:503,
 - b) godkänner vad i propositionen förordats om grunderna för regleringen av priser m. m. på sockerbetor för tiden den 1 juli 1979–den 30 juni 1982,
 - c) godkänner vad i propositionen förordats om regleringen av sockernäringen för tiden den 1 juli 1979–den 30 juni 1980,
 - d) avslår motionen 1978/79:1001,
 - e) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför

rörande utredning om den svenska sockernäringsens organisation och struktur,

6. godkänner vad i propositionen förordats i fråga om användningen av avgiftsmedel, som inflyter under regleringsåret 1979/80 eller har influtit under tidigare regleringsår,
7. medger att den rörliga kredit på högst 120 milj. kr. som år 1973 ställdes till statens jordbruksnämnds förfogande i riksgäldskontoret för ändamål utanför fördelningsplanen för införselavgiftsmedel får under regleringsåret 1979/80 användas av regeringen eller, efter regeringens bestämmande, statens jordbruksnämnd för ändamål inom jordbruksprisregleringen och regleringen av sockernäringen,
8. bemyndigar regeringen att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen förordats träffa avtal med Svenska sockerfabriks AB och Sveriges betodlares centralförening angående fortsatt verksamhet vid sockerbruket i Karpalund,
9. beträffande anslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, m. m.
 - a) anser motionen 1978/79:2676 besvarad med vad utskottet anfört,
 - b) med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1978/79:2135, yrkandet 3, till *Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 3 837 000 000 kr.,
 - c) med anledning av motionerna 1978/79:1456, 1978/79:1970, 1978/79:1981 och 1978/79:2675, yrkandet 3, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om viss redogörelse för effekterna av livsmedelssubventionerna,
 - d) avslår motionen 1978/79:2675, yrkandena 1 och 2.

Stockholm den 23 maj 1979

På jordbruksutskottets vägnar

EINAR LARSSON

Närvarande: Einar Larsson (c), Svante Lundkvist (s), Hans Wachtmeister (m), Maj Britt Theorin (s), Bertil Jonasson (c), Grethe Lundblad (s), Börje Stensson (fp), Åke Wictorsson (s), Arne Andersson i Ljung (m), Håkan Strömberg (s), Rune Johnsson i Mölndal (c), Anders Dahlgren (c), Karl-Erik Svartberg (s), Sven Eric Lorentzon (m) och Wivi-Anne Radesjö (s).

Reservationer

Styrning av animalieproduktionens utbyggnad

1. Einar Larsson, Bertil Jonasson, Rune Johnsson i Mölndal och Anders Dahlgren (alla c) anser att

*del*s den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "riksdagens sida" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill erinra om att det genom 1977 års riksdagsbeslut om nya riktlinjer för jordbrukspolitiken m. m. öppnades möjligheter att genom särskilda åtgärder åstadkomma en styrning av animalieproduktionens utbyggnad. Riksdagens beslut innebär att differentierade avgifter skall tas ut inom slaktsvins- och äggproduktionen i lägen då pristryckande överskott föreligger.

Differentieringen skall utformas så att de större producenterna får bära en högre andel av exportkostnaden. Differentieringen bör utformas så att den blir ett effektivt instrument för att begränsa de större företagens utbyggnad. Den bör därför göras trappstegsformad. Med stöd av riksdagsbeslutet uppdrog regeringen åt jordbruksnämnden att fastställa avgiftsuttaget, varvid föreskrevs att nämnden borde bedriva arbetet så att avgift om möjligt kunde börja tas ut från den 1 januari 1979. Detta uppdrag har endast fullföljts i vad avser värphöns. I fråga om fläsk har något system inte utarbetats, vilket innebär att det kan dröja länge innan differentierade avgifter för svin kan införas. Utskottet vill i likhet med motionärerna i motionen 469 understryka att ett sådant dröjsmål inte är godtagbart. I likhet med jordbruksministern anser utskottet det angeläget att arbetet med att ta fram ett effektivt fungerande system med differentierade avgifter inom fläskproduktionen bör bedrivas skyndsamt.

Vid riksdagens prövning av de jordbrukspolitiska riktlinjerna diskuterades också frågan om etableringskontroll inom animalieproduktionen. Något beslut om införande av en dylik kontroll fattades dock inte. Utskottet vill emellertid ifrågasätta om inte erfarenheterna numera motiverar att det av riksdagen godkända systemet med differentierade avgifter kompletteras med en etableringskontroll, baserad på en jordbrukspolitisk bedömning. En sådan etableringskontroll, som också bör omfatta broilerproduktionen, bör bygga på en särskild lag. Syftet med lagen bör vara att hindra att produktionen av svin, ägg och broiler koncentreras till ett fåtal stora enheter och att uppnå att familjelantbruket i första hand får del av det marknadsutrymme som finns. Utskottet har härvid samma bedömning som redovisas i motionen 469 och som också ges uttryck för i motionen 756 i förevarande del.

Utskottet föreslår således att riksdagen antar det förslag till lag om reglering av produktionen av svin, fjäderfä eller ägg som framlagts i motionen 469.

Vad utskottet här anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels utskottets hemställan under 4 a bort ha följande lydelse:

4. a. med bifall till motionen 1978/79:469 och med anledning av motionen 1978/79:756, yrkandet 2, antar förslag till lag om reglering av produktionen av svin, fjäderfä och ägg med i härvid fogad *bilaga* angiven lydelse,

2. Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Grethe Lundblad, Åke Wictorsson, Håkan Strömberg, Karl-Erik Svartberg och Wivi-Anne Radesjö (alla s) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Mot bakgrund" och slutar med "överskott uppträder" bort ha följande lydelse:

För egen del vill utskottet framhålla att det givetvis är viktigt att det system med differentierade avgifter som genomförs i överensstämmelse med riksdagens beslut inte får en utformning som på ett från såväl allmänt samhällsekonomiska som enskilda synpunkter olämpligt sätt lägger hinder i vägen för verksamheten vid rationella och välskötta företag.

Utskottet anser det därför angeläget att erfarenheterna av denna form av produktionsbegränsning inom äggproduktionen snarast utvärderas för att ge bättre underlag för kommande val av metoder, när det gäller att uppnå en bättre planerad produktion och en bättre hushållning med resurser. Som nämnts i propositionen har jordbruksnämnden i arbetet med att finna ett smidigt system med differentierade produktionsavgifter på fläsk mött större svårigheter än vad man tidigare kunnat förutse. Därvid har också de i motionen 1449 omnämnda rabatterna till stora leverantörer, som de producentkooperativa slakteriföreningarna tillämpar, varit en medverkande faktor till den del de kunnat motverka intentionerna bakom den differentiering av slaktdjursavgiften som riksdagen på förslag från framförallt centerpartiet beslöt i samband med 1977 års beslut om jordbrukspolitiken. Utskottet anser därför att noggranna överväganden måste föregå utarbetandet av det system med differentierade produktionsavgifter på fläsk som man avser att verkställa när pristryckande överskott finns på marknaden.

Utskottet föreslår att riksdagen med bifall till motionen 1449, yrkandena 3 och 4, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet sålunda anför.

dels utskottets hemställan under 4 b bort ha följande lydelse:

4. b. med bifall till motionen 1978/79:1449, yrkandena 3 och 4, som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område

3. Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Grethe Lundblad, Åke Wictorsson, Håkan Strömberg, Karl-Erik Svartberg och Wivi-Anne Radesjö (alla s) anser

att – på skäl som anförts i motionen 2135 – utskottets hemställan under 9 b bort ha följande lydelse:

9. b. med anledning av regeringens förslag och med bifall till motionen 1978/79:2135, yrkandet 3, till *Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område* för budgetåret 1979/80 anvisar ett förslagsanslag av 3 737 000 000.,

Särskilt yttrande

Etableringskontroll

Svante Lundkvist, Maj Britt Theorin, Grethe Lundblad, Åke Wictorsson, Håkan Strömberg, Karl-Erik Svartberg och Wivi-Anne Radesjö (alla s) anför:

Den svenska jordbrukspolitiken skall som huvudmål ha att trygga vår livsmedelsförsörjning. Detta skall ske i en långsiktig och planerad hushållning med de naturresurser som utnyttjas i jordbruket och under hänsyn till miljön. Produktionen skall bedrivas rationellt och ge dem som arbetar i jordbruket en med jämförbara grupper likvärdig standard samtidigt som konsumenterna tillförsäkras livsmedel av god kvalitet till rimliga priser.

Den svenska jordbruksproduktionen garanteras, i syfte att uppnå dessa mål, en prisnivå som överstiger den till vilken import av vissa livsmedel kan ske samtidigt som i princip hela den svenska marknaden förbehålls det svenska jordbruket. Prisnivån på de svenska jordbruksprodukterna fastställs efter överläggningar mellan företrädare för producenter och konsumenter. Under efterkrigstiden har det pris- och regleringssystem som byggts upp inte kunnat förhindra uppkomsten av betydande överskott på vissa jordbruksprodukter, vilka tenderar att öka. Dessa överskott måste avsättas på världsmarknaden till priser som inte oväsentligt understiger vad som behövs för att ge producenterna täckning för deras kostnader och nödvändiga arbetsersättningar. Kostnaderna för att avsätta dessa överskott påverkar därför i ett längre perspektiv livsmedelsprisernas utveckling även i vårt land.

I ett läge med en besvärande utveckling av överskottsproduktionen kan det från konsumentsynpunkt vara nödvändigt att tillämpa någon form av etableringskontroll för att med dess hjälp åstadkomma en planerad hushållning inom jordbruket för att därmed bättre uppnå de mål vi ställer upp för jordbrukspolitiken. Sådana åtgärder får dock inte ha till syfte att primärt gynna och slå vakt om en viss företagsform. Syftet måste framför allt vara att uppnå en rationell jordbruksproduktion och så låga livsmedelspriser som möjligt under hänsynstagande till de allmänna mål för jordbrukspolitiken som vi inledningsvis redovisat. Därför har vi inte kunnat ansluta oss till den form av etableringskontroll som föreslås i motionen 469.

I reservationen 1 framlagt lagförslag**Förslag till****Lag om reglering av produktionen av svin, fjäderfä och ägg**

1 § Om det är påkallat från jordbrukspolitisk synpunkt att reglera produktionen av svin, fjäderfä eller ägg får regeringen föreskriva att nybyggnad av anläggning för sådan produktion ej får ske utan särskilt tillstånd. Sådan föreskrift kan begränsas till att avse viss tid, anläggningar av viss storlek eller viss del av landet.

2 § Regeringen får överlåta åt förvaltningsmyndighet att meddela föreskrift som avses i 1 §.

3 § Med nybyggnad förstås i denna lag
uppförande av helt ny byggnad,
till- eller påbyggnad av förut befintlig byggnad,
inredande till anläggning som avses i 1 § av byggnad som förut har varit använd till annat ändamål.

4 § Fråga om tillstånd prövas av regeringen eller förvaltningsmyndighet som regeringen bestämmer.

Tillstånd kan förenas med villkor.

5 § Tillsynen över efterlevnaden av denna lag och föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen utövas av förvaltningsmyndighet som regeringen bestämmer.

Tillsynsmyndighet får meddela föreläggande eller förbud som behövs för att denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen skall efterlevas. I beslut om föreläggande eller förbud får vite sättas ut.

6 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot föreskrift eller villkor som har meddelats med stöd av denna lag dömes till böter.

7 § Utbyte av brott som avses i 6 § skall förklaras förverkat, om det ej är uppenbart obilligt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1979.